

Krzysztof Czub¹

Dobra i prawa osobiste po śmierci twórcy (na podstawie kodeksu cywilnego, prawa autorskiego i prawa własności przemysłowej)

Więź uczuciowa łącząca twórcę ze stworzonym przez niego dobrem niematerialnym, niezależnie od dziedziny twórczości, jest emanacją osobowości, indywiduum podmiotu tworzącego. Widać to szczególnie wyraźnie w przypadku utworów i artystycznych wykonań, które odzwierciedlają specyficzny, niepowtarzalny stosunek autora i wykonawcy do otaczającej go rzeczywistości, system preferowanych przez niego wartości, twórcze zdolności, uprzedzenia, nadzieje i pragnienia, temperament oraz stan ducha – słowem: wszystko to, co składa się na wyjątkową osobowość danego człowieka. Osobiste piętno twórcy jest także dostrzegalne w odniesieniu do przedmiotów własności przemysłowej, w szczególności tych, przy których tworzeniu autor ma stosunkowo duży zakres swobody twórczej (nieuwarunkowanej cechami o charakterze technicznym), np. znaków towarowych i wzorów przemysłowych. Wspomniana więź nie jest jednolita dla wszystkich typów dóbr niematerialnych, lecz ma różną intensywność i „głębnię”, zależnie od charakteru konkretnego wytworu intelektu (dziedziny twórczości) oraz osobowości określonego podmiotu tworzącego. Należy jednocześnie zauważyć, że emocjonalna relacja między twórcą a twórczością jest kategorią wieloaspektową. Możemy wyróżniać wiele dóbr osobistych, z których każde stanowi wycinek, inny przejaw tej samej więzi twórcy z wytworem jego intelektu. Więź jest jedna, lecz może być widziana i ujmowana z różnych perspektyw. Każde prawo osobiste przysługujące twórcy w związku z jego twórczością chroni odrębny fragment lub aspekt więzi podmiotu tworzącego ze stworzonym przez niego dobrem o charakterze intelektualnym. W przedstawionym ujęciu dobra osobiste

¹ Dr, Uniwersytet Gdański.

twórców stanowią szczególny przejaw dóbr osobistych powszechnego prawa cywilnego, chronionych odpowiednimi prawami podmiotowymi².

Twórczość artystyczną (autorską), podobnie jak twórczość wynalazczą, racjonalizatorską i naukową (por. art. 23 k.c.), zalicza się do szerszej kategorii twórczości intelektualnej. Wartość określona ogólną formułą kodeksową „twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska” integruje w istocie, zależnie od ujęcia, co najmniej trzy typy dóbr osobistych. Po pierwsze – twórczość rozumianą jako więź danego twórcy z konkretnym wytworem jego intelektu, „uprzedmiotowionym” wynikiem procesu twórczego. Po drugie – twórczość w znaczeniu swobody procesu tworzenia, swoistego rodzaju pracy ludzkiej, na który składa się zespół konkretnych czynności psychofizycznych wykonywanych w określony sposób (np. w pewnym stylu). Po trzecie – twórczość rozpatrywaną jako cały dorobek twórczy danego podmiotu tworzącego, tj. sumę stworzonych przez niego dóbr niematerialnych, oraz wartości przejawiające się przez ten dorobek, które łączą się z funkcjonalnym rozumieniem twórczości. Pierwszy aspekt twórczości podlega ochronie wyłącznie w reżimach specjalnych (np. autorskoprawnym) w postaci szczególnych dóbr osobistych twórców (np. autorskich dóbr osobistych, wynalazczych dóbr osobistych), które odnoszą się do więzi uczuciowej łączącej dany podmiot tworzący jedynie z konkretnym jednostkowym wynikiem jego działalności twórczej (np. utworem, wynalazkiem). Pozostałe wyróżnione przejawy twórczości mogą natomiast być chronione na podstawie przepisów kodeksu cywilnego jako powszechne dobra osobiste³.

Zagadnienie trwania oraz pośmiertnej ochrony dóbr i praw osobistych związanych z twórczością stanowi przedmiot kontrowersji doktrynalnych.

Kodeks cywilny nie zawiera jakiegokolwiek bezpośredniej wskazówki normatywnej co do czasu trwania dóbr i praw osobistych. O legislacyjnej intencji powiązania czasu trwania dóbr i praw osobistych z istnieniem ich podmiotu mogą świadczyć niektóre zwroty ustawowe. Do takich sformułowań należy zaliczyć wskazanie w art. 23 k.c. *in initio*, że ochronie podlegają „dobra osobiste człowieka”. Człowiekiem w

² Bliżej na ten temat por. K. Czub, *Prawa osobiste twórców dóbr niematerialnych. Zagadnienia konstrukcyjne*, Warszawa 2011, s. 55 i n. i powołaną tam literaturę oraz orzecznictwo.

³ Por. K. Czub, *Prawa osobiste...*, s. 61, 264.

sensie trwającego (aktualnego) bytu prawnego jest tylko podmiot żyjący, a nie zmarły. Do podobnego wniosku prowadzi analiza konstrukcji art. 24 k.c., zgodnie z którym roszczeń może dochodzić „ten, czyje dobro osobiste” zostaje zagrożone lub naruszone cudzym działaniem. Z pewnością takim uprawnionym nie jest zmarły, który utracił już swoją podmiotowość (zdolność) prawną. Nie może on żądać ani zaniechania działania naruszydela, ani dopełnienia przez niego czynności potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia, ani zadośćuczynienia pieniężnego bądź zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny⁴.

W nauce prawa i orzecznictwie przyjmuje się powszechnie, że omawiane wartości i prawa wygasają z chwilą śmierci podmiotu uprawnionego, co jest następstwem ich natury jako ściśle związanych z osobą, której przysługują⁵. Dotyczy to zarówno dóbr nieodnoszących się bezpośrednio do twórczości (np. zdrowie, nietykalność mieszkania, prywatność), jak i tych niemajątkowych wartości dotyczących twórczości, które korzystają z ochrony kodeksowej (np. proces tworzenia dóbr niematerialnych, dorobek twórczy, odkrycia i elementy twórczości naukowej niepełniające cech utworu).

Ustawa – Prawo własności przemysłowej⁶ normuje kwestię praw osobistych w sposób bardzo ograniczony i zdawkowy⁷. Regulacja cywilnoprawna sprowadza się w zasadzie do wskazania w art. 8 ust. 1 pkt 3 p.w.p., że na warunkach określonych w cytowanej ustawie (przede wszystkim zgodnie z art. 32 p.w.p.) twórcy wynalazku, wzoru użytkowego, wzoru przemysłowego oraz topografii układu scalonego przysługuje prawo do wymieniania w opisach, rejestrach oraz w innych dokumentach

⁴ Inaczej J. Mazurkiewicz, *Non omnis moriar. Ochrona dóbr osobistych zmarłego w prawie polskim*, Wrocław 2010, s. 26 i n.

⁵ Por. m.in.: M. Pazdan w: M. Safjan (red.), *System Prawa Prywatnego*, t. 1, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2012, s. 1269; Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2013, s. 170. Por. także źródła skrupulatnie powołane przez J. Mazurkiewicza – J. Mazurkiewicz, *Non omnis...*, s. 21, przyp. 12 i 13.

⁶ Ustawa z 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1410), dalej: p.w.p.

⁷ Szerzej na temat praw osobistych twórców projektów wynalazczych w kontekście obowiązującej obecnie ustawy – Prawo własności przemysłowej zob. m.in.: J. Szwaja, *Prawa osobiste wynalazców w nowej ustawie – Prawo własności przemysłowej*, ZNUJ PWiOWI 2002, nr 80, s. 225–237; A. Szewc, G. Jyż, *Prawo własności przemysłowej*, Warszawa 2003, s. 307–309; M. du Vall w: E. Nowińska, U. Promińska, M. du Vall, *Prawo własności przemysłowej. Przepisy i omówienie*, Warszawa 2003, s. 170–172; J. Mazurkiewicz, *Non omnis...*, s. 524–565; K. Czub, *Prawa osobiste...*, s. 204–237.

i publikacjach. Powołany akt prawny zawiera również wzmiankę o autorstwie projektu wynalazczego zamieszczoną w art. 284 pkt 1 p.w.p. W omawianej ustawie nie ma przepisów odnoszących się do czasu trwania praw osobistych wynalazców i twórców innych przedmiotów własności przemysłowej. W związku z powyższym należy w tym względzie stosować ogólną zasadę obowiązującą na gruncie prawa cywilnego, zgodnie z którą dobra i prawa osobiste twórcy wygasają z chwilą jego śmierci. Nie oznacza to, że w tym samym momencie ustaje faktyczny związek autora ze stworzonym przez niego przedmiotem własności przemysłowej. Nie jest to jednak kategoria prawna, która mogłaby podlegać ochronie jako dobro osobiste zmarłego twórcy⁸.

Zagadnienie struktury prawnej autorskich dóbr i praw osobistych *post mortem auctoris* pozostaje natomiast sporne, na co ma wpływ przede wszystkim kształt odnośnych unormowań prawnych.

Zgodnie z art. 6^{bis} ust. 2 zd. 1 Konwencji berneńskiej⁹ prawo do autorstwa oraz prawo do integralności dzieła pozostają w mocy także po śmierci twórcy, co najmniej do czasu wygaśnięcia autorskich praw majątkowych, i są wykonywane przez osoby lub instytucje upoważnione do tego przez ustawodawstwo wewnętrzne państwa, w którym dochodzi się ochrony¹⁰. W myśl art. 78 ust. 2–4 polskiej ustawy autorskiej¹¹ po śmierci twórcy z powództwem o ochronę autorskich praw osobistych zmarłego może wystąpić małżonek, a jeśli by go nie było kolejno: zstępni, rodzice, rodzeństwo, zstępni rodzeństwa autora. Z takim powództwem może również wystąpić stowarzyszenie twórców właściwe ze względu

⁸ To właśnie wydaje się istotą nieporozumienia, gdy J. Mazurkiewicz, *Non omnis...*, s. 531 i n., powołuje się na wybrane stwierdzenia (które często powinny być uważane jedynie za pewne skróty myślowe) przedstawicieli nauki prawa mające jakoby świadczyć o wieczystej ochronie dóbr i praw osobistych twórców w dziedzinie własności przemysłowej.

⁹ Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych z 9 września 1886 r. – tekst w wersji ustalonej przez Akt paryski z 24 lipca 1971 (Dz. U. z 1990 r. Nr 82, poz. 474 – załącznik).

¹⁰ Jednocześnie dopuszczono, by państwa, których ustawodawstwo obowiązujące w chwili ratyfikacji aktu lub przystąpienia do niego nie zawiera przepisów zapewniających ochronę praw osobistych przyznanych na podstawie art. 6^{bis} ust. 1 Konwencji po śmierci autora (w praktyce postanowienie to odnosiło się przede wszystkim do USA i Wielkiej Brytanii), mogły przewidzieć, iż niektóre z takich praw nie zachowują mocy po śmierci twórcy (art. 6^{bis} ust. 2 zd. 2 Konwencji berneńskiej).

¹¹ Ustawa z 4 lutego 1994 o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.), dalej: pr. aut.

na dziedzinę twórczości lub organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, która zarządzała prawami nieżyjącego już twórcy. Małżonek, a w jego braku kolejno: zstępni, rodzice, rodzeństwo lub zstępni rodzeństwa autora, są także uprawnieni do wykonywania autorskich praw osobistych zmarłego twórcy. Powyższe unormowania mają charakter dyspozytywny, znajdując zastosowanie, gdy autor nie wyraził innej woli¹². Obowiązujące poprzednio ustawy o prawie autorskim z 1926 r.¹³ oraz 1952 r.¹⁴ przewidywały w omawianej kwestii zbliżoną konstrukcję prawną, mimo pewnych różnic natury terminologicznej, a poniekąd także merytorycznej. Z tego względu w dużej mierze aktualne pozostają również opinie doktryny wyrażone pod rządami obydwu wskazanych ustaw.

Wśród poglądów przedstawiciele polskiej nauki prawa dotyczących problematyki autorskich praw osobistych po śmierci twórcy można zasadniczo wyróżnić dwa przeciwstawne nurty¹⁵. Pierwsza tendencja, która nawiązuje do zapatrywań doktryny francuskiej, sprowadza się do ujmowania dóbr i praw osobistych autora jako trwających bezterminowo, a zarazem nieprzenoszalnych. Dobra takie, chroniąc nierozzerwalną więź twórcy z dziełem, istnieją nawet mimo śmierci autora¹⁶. Omawiana

¹² Wola autora może dotyczyć kwestii tylko podmiotowych, tylko przedmiotowych bądź obydwu kategorii jednocześnie.

¹³ Ustawa z 29 marca 1926 o prawie autorskim (tekst jedn.: Dz. U. z 1935 r. Nr 36, poz. 260). Zgodnie z art. 63 zd. 1 i 4 powołanej ustawy po śmierci twórcy, o ile nie wyraził on innej woli, uprawnieni do wniesienia powództwa z tytułu naruszenia autorskich praw osobistych byli małżonek, rodzice, zstępni oraz rodzeństwo zmarłego autora. Niezależnie od wskazanych osób po śmierci twórcy powództwo takie mogła samodzielnie wnieść Prokuratura Generalna Rzeczypospolitej Polskiej, działająca na polecenie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, w interesie publicznym.

¹⁴ Ustawa z 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim (Dz. U. Nr 34, poz. 234 ze zm.). W myśl art. 53 § 2 powołanej ustawy po śmierci twórcy, jeśli nie wyraził on innej woli, z powództwem o ochronę autorskich dóbr osobistych mogli wystąpić: małżonek, rodzice, dzieci lub rodzeństwo autora. Z kolei art. 54 przyznawał legitymację procesową stowarzyszeniu twórców właściwemu ze względu na rodzaj twórczości.

¹⁵ Przegląd stanowisk doktryny pochodzi z artykułu K. Czuba, *Konstrukcja autorskich dóbr i praw osobistych po śmierci twórcy*, „Państwo i Prawo” 2011, nr 11, s. 2-6.

¹⁶ Por.: S. Ritterman, *Komentarz do ustawy o prawie autorskim*, Kraków 1937, s. 342 i n. oraz s. 89-90; pośrednio – F. Zoll, *Prawo autorskie w projekcie Prof. Fryderyka Zolla*, Warszawa 1920, s. 48; R. Golat, *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Warszawa 2006, s. 136; P. Ślęzak, *Dziedziczenie praw majątkowych w świetle polskiego prawa*

interpretacja odwołuje się również do literalnego rozumienia treści art. 6^{bis} ust. 2 zd. 1 Konwencji berneńskiej. Osoby bliskie lub instytucje publiczne po śmierci twórcy reprezentują w istocie interesy samego autora, a podstawy prawnej ich działań upatruje się zazwyczaj w konstrukcji szeroko rozumianego *droit moral*¹⁷ bądź w instytucji *sui generis* zastępstwa pośredniego¹⁸.

J. Barta i R. Markiewicz – przede wszystkim na podstawie wykładni językowej – podają w wątpliwość konstrukcję wygaśnięcia praw osobistych twórcy z chwilą jego śmierci, stwierdzając, że ujęcie takie razi „dopasowywaniem prawnych rozwiązań do sztywnych teoretycznych założeń”¹⁹. Wspomniani autorzy zarzucają jednocześnie krytykowanej przez siebie teorii pośmiertnego wygaśnięcia praw osobistych związanych z twórczością niekonsekwencję polegającą na dopuszczaniu możliwości

autorskiego, „Rejent” 2007, nr 1, s. 106, 108; A. Drzewiecki, *Ochrona autorskich praw osobistych*, w: E. Ferenc-Szydełko (red.), *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 460; J. Barta, R. Markiewicz, *Ochrona dóbr osobistych w zakresie twórczości naukowej i artystycznej*, w: J.S. Piątoski (red.), *Dobra osobiste i ich ochrona w polskim prawie cywilnym. Zagadnienia wybrane*, Wrocław 1986, s. 164 i n., oraz w innych pracach (m.in. J. Barta, R. Markiewicz, *Ochrona autorskich praw osobistych*, w: J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Cwiakalski, R. Markiewicz, E. Traple, *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, Kraków 2005, s. 589 i n.; J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Warszawa 2008, s. 55–56; J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Warszawa 2010, s. 239), lecz – wydaje się – odmiennie w publikacji *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Warszawa 2007, s. 39. Por. też uzasadnienie wyroku SN z 28 listopada 1980 r. (IV CR 475/80), OSNCP 1981, nr 9, poz. 170, w którym stwierdzono, odwołując się co prawda do sformułowań ustawy autorskiej z 1952 r., lecz niejako z konieczności i bez dodatkowej argumentacji, że roszczenia związane z ochroną dóbr osobistych określonej osoby nie mogą być po śmierci zainteresowanego podmiotu „dochodzone przez osoby bliskie zmarłemu, tak jak to przewiduje, gdy chodzi o ochronę autorskich dóbr osobistych, art. 53 pr. aut. Takiego bowiem generalnego przepisu, odnoszącego się do ochrony wszelkich dóbr osobistych, nasze ustawodawstwo nie zna”.

¹⁷ Koncepcja ta pochodzi od F. Zolla, który uważał, że na *droit moral* składają się następujące elementy: 1) autorskie prawa osobiste, 2) prawa osób powołanych z woli twórcy albo z mocy ustawy do reprezentowania interesów autora oraz 3) prawo publiczne przysługujące społeczeństwu do przeciwdziałania czynom zniekształcającym dzieło bądź wprowadzającym w błąd co do autorstwa – bliżej na ten temat zob.: W. Serda, *Droit moral po śmierci twórcy*, ZNUJ PWiOWI 1978, nr 17, s. 72–73; E. Wojnicka, *Autorskie prawa osobiste*, w: Z. Radwański (red.), *System Prawa Prywatnego*, t. 13, *Prawo autorskie*, red. J. Barta, Warszawa 2007, s. 304.

¹⁸ Por. J. Barta, R. Markiewicz, *Ochrona dóbr osobistych...*, s. 165.

¹⁹ *Ibidem*, s. 164.

wysuwania roszczeń swoistych dla ochrony autorskich dóbr osobistych w sytuacji naruszenia dóbr osobistych bliskich zmarłego twórcy, które winny korzystać z ochrony jako powszechne dobra osobiste prawa cywilnego²⁰. Utrzymują ponadto, że jeżeli wolą autora byłoby wskazanie jako reprezentanta jego pośmiertnych interesów osoby spoza ustawowego kręgu podmiotów bliskich, to mogłoby się okazać, że zachowania sprecyzowane w ustawie jako przejawy naruszenia autorskich dóbr osobistych nie stanowią „ingerencji w sferę własnych dóbr osobistych tej osoby”²¹. J. Barta i R. Markiewicz uważają, że osobom reprezentującym interesy zmarłego twórcy mogą jednocześnie przysługiwać własne dobra osobiste, podmioty te mogą również reprezentować określone interesy społeczne. Wspomniani autorzy odcinają się zarazem wyraźnie od przypisywania autorskim prawom osobistym cechy dziedziczności²². Propagują pogląd, zgodnie z którym stworzenie dzieła skutkuje nie tylko powstaniem interesów indywidualnych, lecz także interesów publicznych (społecznych) chroniących wartości zazwyczaj zbieżne z treścią autorskich dóbr osobistych. Wraz ze śmiercią twórcy zachodzi swego rodzaju ewolucja polegająca na tym, że interesy jednostkowe są stopniowo wypierane przez interesy publiczne, „osobista więź łącząca niemajątkowe wartości w zakresie twórczości naukowej czy artystycznej z określoną osobą zastępowana jest przez więź splatającą te wartości z ogólnym (społecznym) dorobkiem kulturalnym”²³.

Koncepcję bezterminowego trwania autorskich dóbr osobistych aprobuje również ostatnio²⁴ J. Błęszyński. Jest to, zdaniem wspomnianego komentatora, dodatkowy argument przemawiający na rzecz tezy o odrębności autorskich dóbr osobistych²⁵. Podobnie uważa

²⁰ Por. *ibidem*, s. 164–165.

²¹ J. Barta, R. Markiewicz, *Ochrona dóbr osobistych...*, s. 165.

²² Por. *ibidem*, s. 165.

²³ *Ibidem*, s. 169.

²⁴ Powołany autor opowiadał się wcześniej, mimo treści art. 53–54 ustawy autorskiej z 1952 r., za konstrukcją własnych osobistych praw podmiotowych przysługujących bliskim twórcy po jego śmierci. Podstawą przyznania takich praw miałyby być prawo powszechne, a możliwość wnoszenia powództw w związku z naruszeniami praw nie byłaby uzależniona od wykazywania przez osoby bliskie osobistego (własnego) interesu – por. J. Błęszyński, *Prawo autorskie*, Warszawa 1988, s. 159; podobnie – J. Błęszyński, *Konwencja berneńska a polskie prawo autorskie*, Warszawa 1979, s. 328–329; J. Błęszyński, *Thumaczenie i jego twórca w polskim prawie autorskim*, Warszawa 1973, s. 139 i n.

²⁵ Por. J. Błęszyński, *Ochrona autorskich dóbr osobistych*, w: T. Szymanek (red.), *Naruszenia praw na dobrach niematerialnych*, Warszawa 2001, s. 53.

A. Wojciechowska²⁶. Ciekawą propozycję wpisującą się, mimo pewnych aspiracji separatystycznych samego autora, w omawiany nurt zaprezentował J. Mazurkiewicz. Zgodnie z poglądem powołanego komentatora nie istnieje co prawda nieograniczona w czasie więź twórcy z utworem, lecz po śmierci autora jego dobra i prawa osobiste związane z twórczością trwają nadal²⁷. W postaci absolutnej dotyczy to autorstwa oraz chroniącego je prawa osobistego, podczas gdy istnienie pozostałych autorskich dóbr i praw osobistych (tak zresztą za życia, jak i po śmierci twórcy) zależy od egzystencji samego utworu (jego nośników)²⁸. Potrzeba pośmiertnej ochrony niektórych dóbr, np. autorskiego dobra osobistego dotyczącego nienaruszalności treści i formy dzieła, jego rzetelnego wykorzystania oraz nadzoru nad sposobem korzystania z utworu, wydaje się, zdaniem J. Mazurkiewicza, nawet bardziej znacząca niż ma to miejsce za życia twórcy²⁹. Jednocześnie wspomniany autor podkreśla, że w przeciwieństwie do autorskich dóbr osobistych cecha nieograniczoności w czasie autorskich praw osobistych „jest czymś konwencjonalnym, stanowi bowiem konsekwencję wyboru ustawodawcy, nie jest więc cechą naturalną tych praw”³⁰, przy czym „autorskie prawa osobiste mogą chronić autorskie dobra osobiste zarówno za życia, jak i po śmierci twórcy, w każdym z tych okresów ochrona ta może ustać, jak również możliwe jest, tak *ante*, jak i *post mortem*, że autorskie dobro osobiste nie

²⁶ Por. A. Wojciechowska, *Czy autorskie dobra osobiste są dobrami osobistymi prawa cywilnego?*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1994, nr 3, s. 386–387 i s. 389.

²⁷ Por. J. Mazurkiewicz, *Non omnis...*, s. 81 i n., zwłaszcza s. 85–86, s. 100, s. 780. W cytowanej monografii autor wysuwa również – wzorując się na konstrukcji przyjętej w prawie autorskim – bardziej ogólną tezę, w myśl której cechą naturalną większości praw osobistych, nazywanych przez niego „prawami odpodmiotowionymi”, jest ich trwanie po śmierci podmiotu uprawnionego (por. s. 778–779). Koniec bytu uprawnionego pociąga za sobą swoistą metamorfozę, jakiej ulegają prawa osobiste chroniące większość dóbr osobistych. Prawa takie przekształcają się w odpodmiotowione prawa osobiste, służące ochronie dóbr osobistych pozostałych po zmarłym (por. s. 785). Dobra osobiste, jako charakteryzujące się osobową naturą, są *post mortem* – zwłaszcza wobec wygaśnięcia części oraz sukcesji większości praw majątkowych zmarłego – „tym, co przez nikogo niezawłaszczone, po nim pozostaje, czego pośmiertna ochrona jest społecznie, moralnie, religijnie i kulturowo doniosła, tym też, co w niewątpliwie szczególny sposób stanowi kontynuację osobowości zmarłego (*continuum*) i osobowość jego wyrażając, w ten jedynie możliwy i (...) w zupełności racjonalny sposób *post mortem* zastępuje go (*residuum*)” – J. Mazurkiewicz, *Non omnis...*, s. 31.

²⁸ Por. J. Mazurkiewicz, *Non omnis...*, s. 86–93, s. 784.

²⁹ Por. *ibidem*, s. 95.

³⁰ *Ibidem*, s. 96–97.

będzie chronione autorskim prawem osobistym³¹. Podmioty legitymowane czynnie na podstawie art. 78 ust. 2–4 pr. aut. są uprawnione tylko do zabiegania o strzeżenie cudzych dóbr oraz wykonywania cudzych praw, z wyłączeniem – przynajmniej w założeniu – możliwości „realizacji ich własnych pragnień i oczekiwań, które byłyby sprzeczne lub nie znajdowały uzasadnienia w wyraźnych lub dorozumianych przejawach woli zmarłego³²”.

Z drugiej strony występują zwolennicy teorii wygaśnięcia praw osobistych twórcy wraz z jego śmiercią. Prekursorem tego nurtu był S. Grzybowski, który uważał, że twórca po śmierci nie może być podmiotem żadnych praw, zarówno majątkowych, jak i niemajątkowych, dlatego też nie sposób konstruować pojęcie autorskich dóbr osobistych zmarłego³³. Motywem ochrony przewidzianej w przepisach odnoszących się do sfery dóbr osobistych po śmierci autora jest natomiast „interes powszechny w utrzymywaniu w stanie nienaruszonym tych wartości, które są chronione za życia twórcy jego prawami osobistymi³⁴”. Ustawodawca zdecydował się powierzyć pieczę nad wskazanymi wartościami przede wszystkim osobom bliskim w stosunku do zmarłego autora, ponieważ one właśnie powinny być w typowych przypadkach zarówno osobiście zainteresowane, jak i należycie wyczulone – zwłaszcza z uwagi na kult pamięci po nieżyjącym twórcy – na przejawy ewentualnych naruszeń. Dobrem chronionym po śmierci autora będzie „osobiste zainteresowanie powoda, a także jego uczucie przywiązania do zmarłego twórcy³⁵”. Jak podkreśla S. Grzybowski, mimo że roszczenia przysługują bliskim, którzy przeżyli twórcę, chodzi o zapewnienie w miarę możliwości takiego poziomu ochrony interesów osobistych, jaka mogłaby być realizowana *ante mortem auctoris*³⁶. Bardzo zbliżony pogląd reprezentuje W. Serda. Wspomniany komentator podkreśla, iż w obliczu śmierci twórcy gaśnie zarówno podmiot, jak i przedmiot ochrony, a próba konstruowania dóbr i praw osobistych nieżyjącego twórcy oznaczałaby ich oderwanie od podmiotu, co byłoby z kolei zaprzeczeniem jednej

³¹ *Ibidem*, s. 100.

³² *Ibidem*, s. 780.

³³ Por. S. Grzybowski, *Autorskie dobra osobiste*, w: S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda, *Zagadnienia prawa autorskiego*, Warszawa 1973, s. 257 i n.

³⁴ *Ibidem*, s. 257.

³⁵ S. Grzybowski, *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego*, Warszawa 1957, s. 104. Por. też J. Błeszyński, *Prawo autorskie...*, s. 159.

³⁶ Por. S. Grzybowski, *Autorskie dobra...*, s. 257.

z podstawowych cech autorskich praw osobistych, tj. ich ścisłego powiązania z uprawnionym³⁷. Po śmierci twórcy podmiotami własnych dóbr osobistych, które mogą nawiązywać do wartości chronionych za życia autora ze względu na jego twórczość, stają się bliscy zmarłego. Przysługują im własne prawa podmiotowe chroniące ich osobiste interesy, a były interesy zmarłego oraz interes społeczny podlegają ochronie w zakresie, w jakim mieszczą się w sferze zainteresowania osób bliskich³⁸. Źródło regulacji ochrony autorskich dóbr osobistych po śmierci twórcy upatruje się w szczególnej sytuacji, jaką rodzi wskazane zdarzenie. Sytuację taką z jednej strony charakteryzuje swego rodzaju „rozprężliwość” zarówno interesu publicznego, jak i osobistych interesów bliskich nieżyjącego autora, z drugiej strony natomiast – pojawiające się po śmierci twórcy nowe interesy związane z kultem pamięci zmarłego, pietyzmem w stosunku do jego poszczególnych dzieł i całego dorobku twórczego³⁹. W. Serda w konstrukcji ochrony *droit moral post mortem auctoris* przedkłada wyraźnie względy publiczne ponad osobiste interesy poszczególnych bliskich nieżyjącego twórcy, stwierdzając, iż interes społeczny stanowi nie tylko zasadniczy motyw tej ochrony, lecz również wyznacza jej granice w ramach art. 5 k.c.⁴⁰ W konkluzji wspomniany autor podkreśla, że daje się dostrzec istotna różnica w treści *droit moral* za życia i po śmierci twórcy, skoro prawo to służy realizacji innych interesów (celów). Żyjącemu autorowi przysługują bowiem prawa osobiste, które jako prerogatywy absolutne zasadniczo nie muszą być poddawane kontroli z punktu widzenia ich nadużycia, z kolei w istotę osobistych praw podmiotowych osób bliskich zmarłemu twórcy jest immanentnie wpisany i winien być bezwzględnie stosowany mechanizm kontroli wykonywania takich praw⁴¹.

Do nurtu propagującego wygaśnięcie autorskich praw osobistych twórcy wskutek jego śmierci można również zaliczyć stanowisko E. Wojnickiej. Autorka zasadniczo podziela przytoczone wyżej poglądy i zauważa, że śmierć nie prowadzi do osłabienia związku twórcy z dziełem, lecz ostatecznie petryfikuje jego postać. Zdarzenie to utrwala treść i formę samego utworu, poglądy autora oraz wszelkie wartości

³⁷ Por. W. Serda, *Droit moral...*, s. 100.

³⁸ Por. *ibidem*, s. 101.

³⁹ Por. *ibidem*, s. 102–103, i powołaną tam literaturę.

⁴⁰ Por. *ibidem*, s. 104.

⁴¹ Por. *ibidem*, s. 104–105.

składające się na jego więź z rezultatem własnej twórczości⁴². Zdaniem E. Wojnickiej należy zdecydowanie odrzucić interpretację art. 78 ust. 2–4 pr. aut. idącą w kierunku tezy o wieczystym charakterze *droit moral* przy jednoczesnym braku jego dziedziczności, uznając, iż byłaby to fikcja istnienia chronionych wartości pozbawionych podmiotu uprawnionego⁴³.

Zapatrywanie, w myśl którego autorskie dobra i prawa osobiste wygasają z chwilą śmierci twórcy, należy uznać za całkowicie słuszne. Jest to pogląd zgodny z ogólnymi zasadami prawa cywilnego, a zarazem poprawny teoretycznie. Aprobowana koncepcja stanowi naturalną konsekwencję ujmowania autorskich dóbr i praw osobistych jako szczególnej kategorii dóbr i praw osobistych powszechnego prawa cywilnego.

Śmierć autora ustala oraz wieńczy ostatecznie dzieło i relacje twórcy do przedmiotu (rezultatu) jego twórczości. Specyfika dóbr niematerialnych polega jednak na tym, że zazwyczaj „przeżywają” one swych twórców. Dobra takie mogą funkcjonować w świadomości odbiorców mimo śmierci podmiotu tworzącego, niezależnie od tego, czy podlegają one ochronie na podstawie majątkowych wyłącznych praw własności intelektualnej, czy też przeszły do tzw. domeny publicznej. W tym sensie dobra o charakterze intelektualnym mogą trwać *post mortem auctoris* znacznie dłużej niż pamięć o samym twórcy, w teorii nawet wiecznie. Tak należałoby rozumieć treść art. 16 pr. aut. stanowiącego o nieograniczonej w czasie i niepodlegającej zrzeczeniu się lub zbyciu więzi twórcy z utworem.

Są to już jednak od strony podmiotowej inne dobra, nawet gdyby były w znacznej mierze zbliżone treściowo czy konstrukcyjnie do swych protoplastów i choćby ich ochrona wymagała nieustannego odwoływania się do ocen mających za punkt odniesienia zdolności, światopogląd, wrażliwość i inne atrybuty składające się na osobowość nieżyjącego twórcy.

Mimo że żadne dobro osobiste nie może przetrwać twórcy w znaczeniu prawnym, autor pozostaje twórcą dobra niematerialnego mimo swej śmierci. Autorstwo, będące źródłem wszelkich dóbr osobistych, jest kwestią faktu, którego nie mogą zmienić ani czynności prawne, ani zdarzenia prowadzące do końca zdolności prawnej człowieka (śmierć, uznanie za zmarłego). Nie oznacza to jednak, iż podobnie w niezmienionej

⁴² Por. E. Wojnicka, *Autorskie prawa...*, s. 307 i n., zwłaszcza s. 309–310 oraz s. 227.

⁴³ Por. *ibidem*, s. 308–309.

postaci trwają mimo śmierci twórcy dobra i prawa osobiste związane z twórczością. W tym względzie nie ma wątpliwości, niezależnie od dziedziny twórczości, odnośnie do takich wartości twórczych, które są chronione na podstawie kodeksu cywilnego (twórczość w aspekcie funkcjonalnym, twórczość jako dorobek twórczy). Dobra i prawa osobiste nie mogą bowiem istnieć bez podmiotu uprawnionego. Podobna konkluzja dotyczy dóbr i praw o charakterze niemajątkowym w zakresie twórczości w znaczeniu przedmiotowym – związanych z „uprzedmiotowionymi” rezultatami działalności twórczej niechronionymi w reżimie prawa autorskiego *sensu stricto* (np. artystycznymi wykonaniami, pozaautorskimi aspektami twórczości naukowej, przedmiotami własności przemysłowej). W tym kontekście literalna wykładnia treści przepisów art. 6^{bis} ust. 2 zd. 1 Konwencji berneńskiej, a także art. 16 i art. 78 ust. 2–4 pr. aut., które dotyczą wyłącznie dzieł, prowadziłaby do nieuzasadnionego zróżnicowania sytuacji prawnej twórców tej kategorii dóbr niematerialnych w kontekście statusu prawnego innych twórców. Trudno znaleźć – wobec braku odnośnej regulacji dotyczącej artystycznych wykonań, wynalazków, wzorów użytkowych, znaków towarowych czy wzorów przemysłowych niechronionych jednocześnie w reżimie prawa autorskiego – racjonalną podstawę odmiennej konstrukcji prawnosobistej jedynie w stosunku do utworów. Przy ewidentnym podobieństwie strukturalnym chronionych dóbr i ich wspólnym „twórczym” rodowodzie, opisanej dyferencjacji nie mogłyby uzasadnić same różnice w zakresie przedmiotu i przesłanek ochrony poszczególnych wytworów o charakterze intelektualnym.

Ponadto warto zauważyć, że wśród dóbr osobistych powszechnego prawa cywilnego niezwiązanych z twórczością znajdują się również takie wartości, które mogą mieć istotne znaczenie po śmierci uprawnionych. Dotyczy to zwłaszcza czci, wizerunku, nazwiska lub pseudonimu⁴⁴. Trudno uznać, że wskazane dobra osobiste człowieka nie zasługują na dłuższą ochronę, skoro miałyby ona przysługiwać autorskim dobrom osobistym. Jest to kolejny argument na rzecz tezy, zgodnie z którą przyjęcie koncepcji wiecznego trwania autorskich dóbr oraz praw osobistych byłoby nieuzasadnionym i niebezpiecznym wyłomem podważającym

⁴⁴ J. Mazurkiewicz, *Non omnis...*, s. 27–29, s. 93, uważa m.in. takie dobra, eksponując ich specyficzne znaczenie, za trwające także po śmierci uprawnionego. Odnośnie do czci por. też Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna...*, s. 170.

utrwalone w porządku prawnym konstrukcje jurydyczne w ramach jednorodnej strukturalnie grupy dóbr osobistych.

Rozwiązaniem opisanego zagadnienia nie powinna być jednak w pierwszej kolejności negacja samego istnienia czy próba zmiany regulacji prawnej, zwłaszcza konwencyjnej. Należy raczej poszukiwać racjonalnej interpretacji unormowań, która pozostawałaby w zgodzie z ogólnymi zasadami polskiego systemu prawnego.

Między formułą art. 16 pr. aut., który przewiduje, że więź twórcy z dziełem jest nieograniczona w czasie, a koncepcją pośmiertnego wygaśnięcia praw osobistych autora nie ma jakiegokolwiek sprzeczności. Za życia twórcy jego więź z utworem jest nierozzerwalna. Z kolei po śmierci autora więź ta istnieje nadal w sensie faktyczno-historycznym, a w znaczeniu prawnym „przekształca się” w inne, nowe dobra osobiste, których podmiotami stają się inne osoby. Tak „przekształcona” trwa dopóki dzieło jest przedmiotem obrotu prawnego i funkcjonuje w świadomości odbiorców⁴⁵. Zwrot zamieszczony w powołanym przepisie można również rozumieć jako swego rodzaju kontrapunkt dla z góry ograniczonego czasowo trwania autorskich praw majątkowych. W tym kontekście należy zauważyć, iż art. 6^{bis} ust. 2 Konwencji berneńskiej dopuszcza, oprócz odstępstwa przewidzianego w drugim zdaniu, nie do końca zrozumiałą koncepcję powiązania ram czasowych autorskich praw osobistych z okresem trwania autorskich praw majątkowych. Jest to bez wątpienia istotny wyłom w koncepcji wieczystej natury *droit moral*, podważający główne założenia leżące u jej podstaw. Opisana konstrukcja zależności temporalnej praw autorskich mogłaby znaleźć zastosowanie co najwyżej w systemach, w których przyjmuje się teorię monistycznej struktury prawa autorskiego⁴⁶, ale z pewnością nie w rodzimym reżimie prawa autorskiego opartym wyraźnie na koncepcji dualistycznej.

Redakcja przepisów art. 78 ust. 2 i 4 pr. aut., których treść stanowi w głównej mierze podstawę wysuwania twierdzeń o nieograniczonym

⁴⁵ Różne mogą być losy dzieła, jego nośników oraz pamięci o nim, jak również pamięci o samym twórcy. Może ona podlegać fluktuacjom. Niekiedy utwór popada w zapomnienie, by następnie, nierzadko po długim czasie, znów „ożyć” w świadomości odbiorców. J. Mazurkiewicz wspomina w tym kontekście, choć w ramach konstrukcji wieczystego trwania autorskich dóbr i praw osobistych, o możliwości czasowego „ukrycia” czy „zakrycia” dobra osobistego w postaci autorstwa – por. J. Mazurkiewicz, *Non omnis...*, s. 784.

⁴⁶ Por. art. 64 niemieckiej ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (*Urheberrechtsgesetz*) z 9 września 1965 r. ze zm.

w czasie trwania autorskich praw osobistych⁴⁷, jest błędna, a co najmniej mało precyzyjna. Sformułowanie ustawy sugerujące, iż mamy do czynienia z ochroną autorskich praw osobistych zmarłego nie może być odczytywane tylko literalnie. Należy je interpretować raczej jako wskazówkę dla organów stosujących prawo, w myśl której sprawa powinna być rozpoznawana tak, jak gdyby autor jeszcze żył i wniósł sam powództwo⁴⁸. Chodzi zatem o stworzenie mechanizmu i zapewnienie poziomu ochrony, jaki mógłby funkcjonować w sytuacji, w której sam twórca decydowałby, czy doszło i w jakim zakresie do naruszenia chronionych na jego rzecz autorskich dóbr osobistych. W podobnym duchu należałoby również interpretować treść art. 6^{bis} ust. 2 zd. 1 Konwencji berneńskiej.

W typowych okolicznościach jedynymi podmiotami, które mogą zapewnić taką ochronę wartości stanowiących spuściznę duchową po autorze, będą bliscy nieżyjącego twórcy. Ich wrażliwość, wykształcona i złączona więzami uczuciowymi z autorem, a także jego dorobkiem twórczym, będzie zazwyczaj pozwalała na właściwą ocenę sytuacji w kwestii naruszenia i podjęcie stosownej reakcji. Unormowanie kolejności, w jakiej mogą występować z roszczeniami bliscy nieżyjącego twórcy, przewidziane przez ustawę, nie jest przypadkowe. Sekwencja ta, przez odniesienie do układu stosunków i więzi rodzinnych, który występuje w typowych przypadkach, sprzyja możliwie pełnemu urzeczywistnieniu (odzwierciedleniu) woli zmarłego autora. Osoby bliskie twórcy występują w swoim imieniu z roszczeniami zorientowanymi na ochronę ich własnych dóbr osobistych. Uwzględnienie powództwa ma jednak na celu oprócz zaspokojenia interesów bliskich (w tym uwarunkowanych pamięcią po zmarłym), pośrednio także ochronę niematerialnych wartości dotyczących twórczości nieżyjącego autora, które do chwili jego śmierci stanowiły przedmiot przysługujących mu praw osobistych i które trwają nadal mimo końca zdolności prawnej twórcy, lecz nie w znaczeniu prawnym, a jedynie w aspekcie faktyczno-historycznym (np. wskazanie autorstwa danego dzieła).

Po śmierci twórcy z powództwem o ochronę autorskich dóbr osobistych przysługujących mu za życia może także wystąpić stowarzyszenie

⁴⁷ Dotyczy to także, choć nie aż tak dobitnie, odpowiedników powołanych przepisów w obowiązującej poprzednio ustawie autorskiej.

⁴⁸ Por.: W. Serda, *Droit moral...*, s. 101–102; S. Grzybowski, *Autorskie dobra...*, s. 257.

twórców właściwe ze względu na rodzaj twórczości lub organizacja zbiorowego zarządzania, która zarządzała prawami autorskimi zmarłego twórcy. Podobnie jak ma to miejsce w odniesieniu do bliskich, wskazane podmioty korporacyjne nie występują o ochronę dóbr osobistych zmarłego, lecz działają we własnym imieniu. Realizują w tym przypadku interes społeczny polegający na sprawowaniu pieczy nad dziedzictwem kulturowym, na które składają się dzieła funkcjonujące w przestrzeni publicznej. Czynnici legitymowani do wniesienia powództwa o ochronę praw osobistych po zmarłym twórcy jest także, na podstawie art. 7 k.p.c., prokurator. W odniesieniu do dóbr osobistych związanych z utworami Fryderyka Chopina, które stanowią dobro ogólnonarodowe podlegające szczególnej ochronie, sprawuje pieczę oraz może dochodzić roszczeń przewidzianych w ustawie autorskiej dla bliskich twórcy minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego⁴⁹.

Na tym działaniu niejako zamiast twórcy polega specyfika ochrony autorskich dóbr osobistych *post mortem auctoris*. Proponowana koncepcja wymaga w każdym przypadku aktywności osób, które przeżyły autora. Wniosek taki stanowi także swego rodzaju kontrargument w stosunku do teorii wiecznego trwania autorskich dóbr i praw osobistych czy nawet niektórych dóbr i praw osobistych powszechnego prawa cywilnego. Niekonsekwentnym wydaje się twierdzenie, że nie można, bo to rzekomo zawodne i niewłaściwe⁵⁰, uzależniać ochrony dóbr osobistych po śmierci podmiotu (dóbr po zmarłym) od woli osób bliskich, skoro – niezależnie od przyjętej koncepcji w zakresie trwania dóbr i praw osobistych – ich realizacja po śmierci pierwotnie uprawnionego wymaga w każdym przypadku inicjatywy osób żyjących.

Po śmierci twórcy trudno mówić o jego dobrach i prawach osobistych jako takich. Z chwilą śmierci autora ustaje byt prawny tego rodzaju wartości, a chroniące je prawa podmiotowe wygasają. Jest to naturalna konsekwencja ścisłego powiązania wskazanych kategorii prawnych z osobą twórcy.

Opowiadam się za utrzymaniem tradycyjnej koncepcji upodmiotowienia wszystkich dóbr i związanych z nimi praw osobistych. Powołana zasada powinna znajdować zastosowanie także do dóbr i praw osobistych przysługujących twórcom z uwagi na rezultat ich działalności twórczej.

⁴⁹ Zob. art. 1 i art. 7 ust. 2 ustawy z 3 lutego 2001 o ochronie dziedzictwa Fryderyka Chopina (Dz. U. Nr 16, poz. 168).

⁵⁰ Por. J. Mazurkiewicz, *Non omnis...*, s. 23–24.

Prezentowane stanowisko nie oznacza ignorowania postanowień konwencyjnych czy zapisów ustawowych odnoszących się do pośmiertnej ochrony twórczości ani lekceważenia skutków postępującego niewątpliwie procesu komercjalizacji niektórych dóbr osobistych związanych z własnością intelektualną. Ujęcie przedmiotowego zagadnienia przedstawione w niniejszej publikacji stanowi oczywistą konsekwencję traktowania dóbr i praw osobistych twórców jako szczególnej kategorii dóbr i praw osobistych powszechnego prawa cywilnego, co znajduje uzasadnienie w licznych wypowiedziach doktryny oraz judykatury. Teoria ograniczonego (do chwili śmierci twórcy) czasu trwania autorskich dóbr i chroniących je praw podmiotowych nie zaprzecza jednocześnie możliwości czy wręcz konieczności ochrony *post mortem* wartości, które przysługiwały za życia samemu autorowi. Formułę art. 78 ust. 2 pr. aut. traktującego o autorskich prawach osobistych zmarłego powinniśmy jednak uznać za pewien skrót myślowy. Przepis ten obejmuje swym zakresem, zgodnie z wykładnią celowościową, cały konglomerat niematerialnych wartości, które aktualizują się wraz ze śmiercią twórcy⁵¹. W tym kontekście ochronie będą podlegać interesy osób bliskich w stosunku do nieżyjącego twórcy, zarówno te powstające w nawiązaniu do twórczości zmarłego, jak i postrzeganej przez jej pryzmat osobowości autora, a także interes społeczny, zwłaszcza gdy dobro niematerialne jest bądź z biegiem czasu zacznie być traktowane jako szczególnie wartościowe z punktu widzenia dziedzictwa kulturowego. Są to już jednak, z punktu widzenia formalnego, inne, nowe dobra osobiste – choćby nawet, jak w przypadku reżimu prawa autorskiego, były treściowo czy konstrukcyjnie uformowane na podobieństwo swych pierwowzorów – stanowiące przedmiot własnych praw przysługujących innym podmiotom i trwające tak długo, jak długo dany wytwór intelektu stanowi przedmiot obrotu prawnego. W takim właśnie znaczeniu można mówić o pośmiertnej ochronie więzi twórcy ze stworzonym przez niego dobrem niematerialnym. Wspomniana więź trwa mimo śmierci twórcy, ale od chwili tego zdarzenia w relacji do zmarłego powinna być traktowana tylko jako pewien fakt historyczny. Ochrona wartości, które składały się na tę więź za życia autora, przechodzi natomiast *post mortem auctoris* do sfery prywatnej własnych interesów bliskich zmarłego lub jest realizowana z uwagi na interes społeczny. Po śmierci twórcy mogą się także aktualizować, w obszarze interesów prywatnych bliskich lub

⁵¹ Por. E. Wojnicka, *Autorskie prawa...*, s. 310.

na niwie publicznej, inne wartości związane z pamięcią o autorze oraz o jego twórczości.

De lege ferenda w kontekście obecnego unormowania pośmiertnej ochrony wartości chronionych za życia twórcy jako autorskie dobra osobiste warto byłoby rozważyć powrót do formuły znanej z poprzednich polskich ustaw autorskich, która nie odwoływała się wyraźnie do „praw zmarłego”. Z pewnością ułatwiłoby to interpretację odnośnych norm prawnych dotyczących dóbr i praw osobistych po śmierci autora zgodną z ogólną teorią prawa cywilnego, a jednocześnie niesprzeczną z postanowieniami Konwencji berneńskiej.

Streszczenie

Artykuł porusza problematykę dóbr i praw osobistych po śmierci twórcy, przedstawioną na gruncie szeroko rozumianego prawa cywilnego. Śmierć twórcy wieńczy (ustala) ostatecznie dobro niematerialne (utwór, wynalazek, wzór przemysłowy, znak towarowy itd.) oraz wszelkie relacje autora względem rezultatu jego twórczości. Żadne dobro osobiste nie może przetrwać twórcy, co nie wyklucza ochrony wartości związanych z samym autorem czy jego twórczością *post mortem auctoris*. Są to już jednak, z punktu widzenia formalnego, inne „przekształcone” dobra – choćby nawet, jak w przypadku reżimu prawa autorskiego, były treściowo czy konstrukcyjnie uformowane na podobieństwo swych pierwowzorów. Dobra takie stanowią przedmiot własnych praw przysługujących innym podmiotom (osobom bliskim twórcy, organizacjom społecznym) i trwają tak długo, jak długo dany wytwór intelektu stanowi przedmiot obrotu prawnego.

Słowa kluczowe: prawa osobiste, dobra osobiste, autorstwo, własność intelektualna, prawa własności intelektualnej, prawa po śmierci.

Abstract

This article raises the question of personal interests and moral rights after the death of the author, presented on the basis of widely grasped civil law. The death of the author crowned (sets) finally the intangible asset (work, invention, industrial design, trademark etc.) and any

relationship between the author and the outcome of his/her creativity. No personal interest can survive the creator, which does not exclude the protection of the values associated with the author or his/her work *post mortem auctoris*. There are, however, formally considering, the other ‘transformed’ assets – even if, as in the copyright regime, they were in the content or structure formed in the likeness of their prototypes. These assets are subject of the own rights of other entities (persons close to the creator, social organizations), and last as long as the creation of human intellect is the subject of legal transactions.

Keywords: moral rights, personal interests, authorship, intellectual property, IP rights, post-mortem rights.